

UNIVERSUL LITERAR

Sufl conducerea D-lui N. IORGA

Tablou atribuit lui Rubens

(Se află în Catedrala armenească din Gherla).

Numai un povestitor

de N. IORGA

În grija lor de a da cu orice preț lucruri nouă, chiar dacă nu le înțelege nimeni și nu plac nimanuia, scriitorii de azi, mîn dri că au înlocuit „sămănătorismul“ neestetic—și asupra acestui lucru vom mai vorbi pe larg—, au uitat măcar ce știe colegul lor revoluționar din Paris, d. Istrati, adică: a povesti.

Proza trebuie să povestească, oricîte podoabe, oricîte complicații s'ar adăuga firului însuși al povestirii, care, acesta, peste orice adausuri, trebuie, neapărat, să se vadă. Nicio „analiză“ care calcă pe loc nu poate înlocui această indispensabilă condiție. Și, iarăși, nicio „idee“ luată din cărți, nicio modă de stil, niciun meșteșug de prezentare nu pot să înșele pe cetitor, care, de sigur, e simțitor pentru tot ce da o formă bună, dar ține înaintea de toate să i se spuie ceva. Nu primește, acest cetitor, care el ne chibzuiește pe toți și ne alege, nici să-i aduci înaintea numai *privești*, scene, cu care poți umplea ușor sute și sute de pagini, sau dialoguri, con vorbiri de acelea ticăite cu care-l înșeli numai fără a-i da

nimic pe care să-l simtă.

Răsfoind o literatură foarte sprețară, în dosul căreia se ițește mai totdeauna unul care, peste tot ce da, ține să fie văzut—„priviți-mă: eu sînt“—, trudindu-mă să trec de la o pagină bleagă la altă pagină bleagă sau dela o pretenție vană la alta vană pretenție, mă opresc totdeauna și-mi jeau răgaz de cetit, ca d-voastră toți cei ce vă faceți de lucru cu scrisul nostru, cînd omul stă cuviincios și povestește.

Așa mi s'a întimplat acuma în urmă cu volumașul d-lui Sandu Teleajen — să i zicem cum îl chiamă, și nu cu un nume de giră: Alexandru Morcovescu —, *Casa cu mușcate albe* (băgați de samă și la titlul așa de simplu și atât de patriarhal aromitor).

Pe autor, înveșmîntat în undele „Teleajenului“ sau, îl cunoșteam de la una din nenumăratele grupări în care se afuma unii pe alții și zviră gu noaie în capul trecătorilor inocenți. L-am văzut, cu părerea de rău care întovărășește la un iubitor de literatură bună constatarea oricărui rătăcirii, tru-

dindu-se după aceeași ispititoare și afurisită „noutate“ și căutînd, de exemplu, a decalchia un graiu vechiu care nu-și da ușor tainele.

Cartea aceasta împacă pe deplin cu scriitorul de pe valea minunată a Teleajenului. Mă scutesc de a-i căuta înaintași, la Girleanu sau la Creangă, sau la cine știe care altul, cum se muncește o anume critică. Cea ce interesează înainte de toate e *perfecta cunoștință a unui colț de viață, dominarea lui întreagă printr'un real talent* și, taina cea mare, *iubirea a-dincă* pentru subiectul împletit cu ineseși începuturile vieții sale.

De aceia răsar așa de pitoresc boierinașii valenari, băbuștele urmărind vremi ce nu se mai pot întoarce, curatele fete cu ochii limpezi, barbații în luptă onestă cu viața, bu nicii cu brațele deschise spre viitorul odraslelor, preoții și calugării acestui unghiu nu încă napădit de furia egalizatoare a vremii noastre.

Oprește-te o clipă, cetitorule, la aceste cîteva pagini cu aier, cer, mireazma și bunătatate, culege din ele sensul unei lumi aparte și, la sfîrșit poștește și d-ta pe scriitor să uite de maniera și să se desfacă de clici.

Domestică

*În baia de soare și de liniște a bădăturii
Ațipesc purcei de păslă cu romaniișă'n colțul gurii;
Cănele stă'ncoțăcit torcând și el un gând,
Și, cînd trece pe furie pisica, se uită după ea, blînd,
Câte-un pui de găină, rupînd pîianjeniișul somnului,
Fuge de sub aripa mamei, să caute boii-domnului,
Piopii cari veghează, din patru colțuri, oaiina ogrăzii
Se bat-ca să nu-i prindă somnul-cu proaste de rîndunici;
Dar un curcan care-și plin bă mulțumirea supt un dus rotat
A rostogolit, de-odată, peste curtea adormită
Un pumn de blesteme amare,
Supărat că nimeni nu-l vede și nu-l aude;
Și, fiindcă a făcut isprava mare,
Dudul rotat îl răspiățește cu dade.*

A. Pop. Marțian

Exotismul d-lui Liviu Rebreanu

de ION SAN-GIORGIU

D. Liviu Rebreanu, care după războiu se impusese ca un scriitor epic al vieții naționale de peste munți, a oferit în „Ion” o frescă, aceasta de și semănată cu banalități și detalii inutile și deși nu reușise să impue pe poet ca pe un stilist și pe un stăpînitor al verbului, era totuși o interesantă încercare de roman și o colecție foarte variată de tipuri românești. Fiind primul roman românesc de dimensiuni mari și mai ales prima încercare epică din viața Ardealului sub dominația ungară, *Ion* s'a bucurat de un succes deosebit și de o primire foarte caldă din partea criticii.

Indulgența națională își făcuse și de astă dată datoria cu un scriitor care aducea cu el ceva din viața de odinioară a Ardealului desrobit.

„Pădurea Spinzuraților”, în proporții mai strimte, tratase viața războiului nostru. Nici aici însă poetul nu ajunsese încă la stăpînirea mijloacelor depline verbale. Ardeleanul lupta cu limba nestabilă a ziarului și a vieții de toate zilele. Dacă în poezia lirică se ajunsese de la Eminescu și până la noi la o limbă mai mult sau mai puțin caracteristică, în proză nu se întîmplă acelaș lucru. Sămănătorismul produsese, ce e drept, minunata armonie verbală a lui Mihail Sadoveanu, dar limba acestuia era insuficientă pentru un poet care ar fi îmbrățișat toate clasele sociale și care ar fi îndrăznit să se incurce și în oareșicare speculații filosofice. Pentru proza modernă românească se simția nevoia unui creator de limbă. D. Rebreanu ar fi dorit să fie, dar i-a lipsit geniul. De aceia romanele sale sunt cercetări psihologice interesante și colecții de tipuri; dintre care unele sînt bine prinse, nu pot fi însă socotite, în ce

privește forma, decât ca încercări sovăielnice.

De aceia ne-a mirat la D. Rebreanu saltul din lumea micilor burghezi și a țeranilor romîni în exotismul cel mai colorat și în jocurile hazardate ale închipuirii. D-sa nu avea niciuna din însușirile necesare pentru a rătăci, fără frica de a se pierde, în India sau Egiptul antic, locuri pe care nu le cunoaște și pe care, chiar dacă cunoștințele istorice i-ar fi îngăduit să le lămurească, i-ar fi trebuit cel puțin pana unui Anghel ca să le evoce.

Dar d. Rebreanu a voit să fie în ritmul vremii. Literatura exotica și senzațională înflorește în Franța și Germania. Iar Pannait Istrati, clasicul sui generis al d-lui Sanielevici, a transformat mahalaua brăileană într'un harem oriental. Se pare că aceasta ar fi drumul succesului

de librărie. De ce deci nu l-ar urma și d. Rebreanu?

Dar d-sa nu poate fi un simplu colecționar de anecdote picante ca un Istrate oareșicare. D. Rebreanu a cetit pe Kant. Și cineva care și-a legănat curiositatea în lectura celui mai aspru dintre judecătorii minții umane nu poate să se mulțumească doar cu o singură sau cu mai multe povestiri exotice. D-sa a voit să le puie la bază un principiu filosofic; dacă se poate, destul de îndrăzneț, pentru ca din poet balcanic să devie scriitor occidental.

D. Rebreanu și-a însușit ideea metempsihosei și a reîncarnării sufletului. Fantesia orientală e transformată de filosoful d-lui Rebreanu, Aleman, în principiu filosofic modern. Sufletul se reîncarnează de șapte ori pînă își găsește fericirea, zice d. Aleman Rebreanu. Părechea divină, Adam și Eva, se reeditează la nesfârșit. Fiecare om ascunde în sine pe un Adam în căutarea unei unice Eve predestinate. Prin șapte vieți trebuie să treacă fiecare Adam și

Elevele scoalei de misionare din Vălenii-de Munte

fiecare Evă, până să se poată așeza împreună.

Aceasta e tema filosofică a d-lui Rebreanu. Cum se vede, demnă de cetitorul asiduu al lui Kant.

Dar cum realizează d. Rebreanu această idee? «Adam și Eva» nu e un roman. Dacă autorul și-l întitulează astfel, e poate mai mult de dragul editorului sau pentru a revoluționa genul. Ceia ce ni oferă d-l Rebreanu e o serie de povestiri mai mult sau mai puțin orientate, legate între ele prin firul nevăzut al aceluiași suflet vecinic în căutarea eternei iubite.

Ar fi mai mult o serie de „Rahmenerzählungen“, cum le numesc Germanii și cum le utilizaseră romanticii.

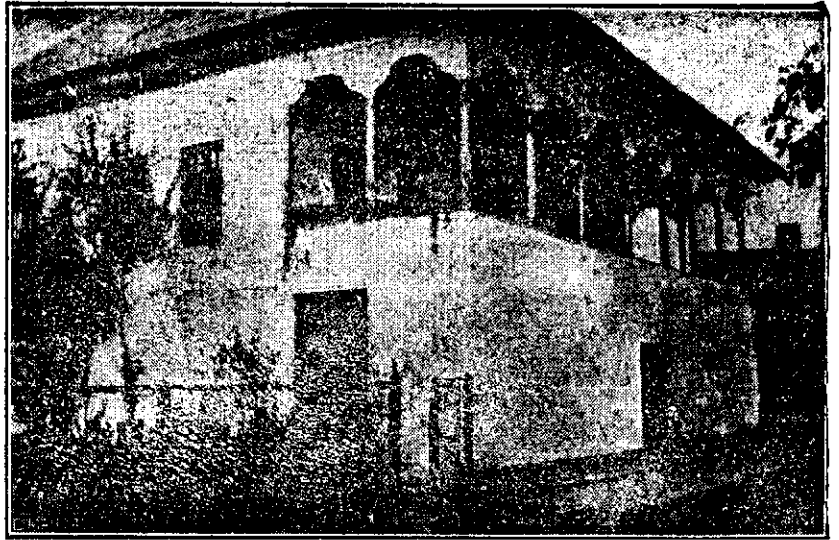
Povestea începe într'un sanatoriu. Profesorul Toma Novac a fost împușcat din gelosie de un Rus refugiat în România, pentru că-l surprinsese cu soția sa, Ileana... Destinul teoretizat de Aleman se împlinise. Adam o găsisse pe Eva. Dar fericirea descoperită în cea de a șaptea călătorie de-alungul secolelor și a lumii a fost brusc încheiată de moarte. Înainte de a muri, Toma Novac vede trecându-i pe dinaintea ochilor cele șapte vieți trăite în căutarea zadarnică a Evei.

În povestirea întâiu, Toma Novac e Indianul Mahavira, îndrăgostit de Navamaliha, pentru care în cele din urmă moare, în clipa când vrea s'o smulgă din stăpânirea regelui. În a doua povestire, Toma Novac e Egipteanul Unamonu, care se îndrăgostește de iubita regelui, Isit, dar pe care nu o poate cuceri și moare în clipa când ajunge la ea.

Povestirile sunt senzaționale, cu foarte multă nomenclatură exotică, de o autenticitate ce trebuie controlată mai de aproape, dar care nu poate înlocui nesiguranța și insuficiența stilistică.

D. Rebreanu nu se dă de

Priveliști din Vălenii-de-Munte

Casa N. Iorga

altfel în lături dela efectele cele mai senzaționale, dela scene erotice și dela acte de brutalitate excesivă. Iată de pildă cum zugrăvește d-sa în a treia povestire răsbunarea regelui Huma-Huns:

«Huma-Huns se răpezi asupra ei. Toată lumea se închină cu respect în fața spectacolului, iar țipetele fecioarei umplură de bucurie toate inimile supuse.

De abia sculat de lângă fata aproape leșinată, Huma-Huns se îndreptă spre marele Ișakku Uș, tatăl ei, și cu o apăsare de deget meșteșugită îi smulse din orbită ochiul drept, aruncându-l cu mândrie în obrazul altui prizonier. Marele Ișakku se prăbuși cu un răcnet sfâșietor, care stârni nespūsă plăcere tuturor frunțașilor dela mese. Regele se așeză iar la petrecere. Apoi, când vinurile îi ațătară pofta, porunci celeilalte fecioare să se lungească pe canapeaua din umbră...» Va putea oare spune cineva că această pagină nu se asemănă cu multe din «Kira Kiralina»?

Singura povestire în care autorul reușește să prindă coloare locală și în care stilul său se simplifică la expresii reduse și lapidare e aceia pusă în mediu roman și în care e zugră-

vită toată puterea de patimă a latinului, ca și neînduplecata sa mândrie. Cavalerul roman Axius își dă sama de vinovăția iubirii sale pentru sclava Servilia și luptă nebunește împotriva acestei iubiri. Soția sa, Chrysilla, când descopere taina, ucide pe aceia care i-a vrăjit bărbatul. Axius moare în baie, tăindu-și vinele.

Lipsite de adâncime și de adevărata atmosferă sunt cele două povestiri din urmă, cea din viața misticilor medievali și cea din timpul marii revoluții franceze. Mai ales povestea medievală, cu dragostea călugărului pentru chipul fecioarei Maria mi se pare cu totul neizbutită.

În colori vii și mai aproape de talentul realist al d-lui Rebreanu este ultima povestire cu dragostea sălbatecă și târzie a lui Toma Novac pentru Ru-soaica Ileana. E în această navelă o pagină trăită, desprinsă din cadrul tragediilor care au urmat marelui războiu.

Dl. Liviu Rebreanu a voit să ni dea o operă de o desăvârșită originalitate, dar nu ne-a oferit decît șapte aventuri, din-

tre care cele exotice sunt desigur cele mai slabe. E păcat că un scriitor realist ca d-sa, în loc să-și plămădească limba literară cu tenacitate și să pătrundă în mijlocul multicolorei noastre actualități, s'a încercat într'un gen pe care numai marea muncă și marele talent al unui Flaubert sau intuiția istorică a unui Anatole France l-au putut ilustra.

Căci cu scene de voluptate exagerată, cu descrieri exotice

care nu reușesc să închege o atmosferă și cu un stil care variază între procesul-verbal și dulcегăria senzațională, nu se poate crea un nou drum în literatura românească.

Dar suntem siguri că însuși dl. Rebreanu, când se va trezi din visul său oriental care l-a primblat pe malurile Gangelui și ale Nilului, ni va da opera pe care avem tot dreptul s'o așteptăm dela tenacitatea sa literară.

Moștenirea lui Macarie

de Eug. Bouréanu

Moșneagul urcă spre casă. Nici odată nu i s'a părut suișul mai greu ca de astă dată. La mijlocul cărării se oprește și măsoară, oftând, șerpuirea drumeacului spre vale. Dă din cap, ca dus pe gânduri. Își întoarce, apoi, privirile spre deal, urmărind panglica cafeenie a pîrtiei, care aici pierе printre tufe și buruieni, aici încăleacă peste dîmburi, încovăindu-se mereu spre ruptura de supt multe. Apoi ochii i se mpingesc supt coastă, pe limba de pămînt pe care dealul o înfige — ca pe un călcîiu — în cleiul bălților întinse ale Bahluiului.

Pe tăpșanul acela se răsfireă căsutele Vizurenilor.

Cătunul e mic și sărăcăcios. Casele, șubrede, par strivite supt căciulele de stuh ale acoperișurilor. De mult, a perit și urma gardurilor dintre gospodării, — iar porcii, cu spinării pârtoase ca de mistreți, și copiii slabi, galbeni și cu burțile umflate ca cimpoaiele, mișună în voie, pretutindeni, și se 'ndreaptă, laolaltă, spre ochiurile mltoase ale bălții, bucurindu-se într'o frățescă libertate de folosința întinșurilor pămîntului și apei.

În mijlocul cătunului se ridică curțile boierului Iorgu. Nici gospodăria asta nu-i grozavă, dar, așa cum se arată cu zidurile albe, adăpostite supt acoperișul de tablă roșie, cu ograda împrejmuată de săioane largi și poieți lungi, pare necuprinsă pe lingă bojdeucele ce o împrejmuiesc. Intocmai ca niște javre sfoase și hămesite de foame, care s'ar feri de un dulău puternic și ghiftuit.

Macarie privește lung și îndurerat răsfirea lăcașelor omenești din vale, apoi își trage căciula

peste ochi, își înfige toiagul în pămînt și începe să urce iarăși, gîndind:

— De s'ar ierbi odată și cărarea asta!

Pășește silnic și truda îl încovoie tot mai tare. I se pare că n'are să mai ajungă. Și nu-și lămureste de ce.

De cite ori n'a scoborit și n'a ridicat el dealurile astea, și nici urmă de oboseală nu i-a muiat picioarele. Și acum de ce-i e greu?..

Să fie bătrîneța?... Așa-i, e bătrîn... Și nu mai are mult... A început să-și simtă sîrșitul pe aproape..

— Uite, nici nu știi cînd vine ceasul! — gîndește moșneagul. — Poate nu mi-i dat să ajung până acasă! Și-o amărăciune începu să i se strecoare în suflet.

Pașii îi încetănia. Genunchii îi tremurau și i se muiiau, încovăindu-se ca supt o povară, prea grea pentru puterile lor irosite. Și Macarie se gîndia că, poate, nu-i mai era dat să-și poarte mai mult umbra pe cărarea asta, pe care, odinioară, o scobora cu sufletul plin de atîtea nădejdi.

Pe atunci apele nu năpădiseră șesul și el era tînăr, iar toată urgia ce i se abătuse asupra capului, căuta să și-o învăturească în negurile uitării, izvorite din grijile unor gînduri care-i umpleau inima de mulțămire...

— Ce vremuri! — gîndia moșneagul — ce vremuri..., și cum au trecut!... Ia așa, o umbră, ca toatel — iar în colțurile ochilor simți ceva umed și usturător.

Vederile i se umbriră. Se opri. Ridică mîna și-și sterse lacrimile,

care i se prelingeau pe obrajii scofilciți.

Apoi se întoarce, își sprijini palmele pe ciotul toiagului, și-și lăsă bărbia peste minile împreunate. Rămase așa, privind iarăși spre văile din care urca.

Acolo, jos, pe tăpșan ființa lucrurilor începuse să se întrețese în painjeniișul umbrei. Fumurile se împânziau, îmbrodind în ape albastrii bojdeucele Vizurenilor și tremurând tot mai subțiate spre stuful bălților, care se hotărnicia — în pete tot mai negre, prefăcând în pojghițe de argint ochiurile lînștite ale smărcurilor.

Nici un zgomot nu urea până pe măgură, — doar un zgomot slab, freamătul îndepărtat al trestiiilor, mulcomia în singurătatea în care moșneagul, mai străin ca ori cînd, își depăna firul amintirilor, în amănunțimile acela, ale socotelilor celor de pe urmă.

Iar, din îndepărtările cerurilor, noaptea învăluia trâmbele tot mai năvalnițe ale negurilor ei potolitoare de frămătări... Macarie înțepenise, ca un steiu, privind mereu spre cătunul din care de mult nu mai deslușia nimic altceva de cît vedeniile pe care mintea lui le făcea să se perinde, ea niște icoane luminoase zugrăvite pe-o placă enormă închenărită între zările cerului și-ale pămîntului.

..

Prin noapte dudură pași grei și grăbiți. O umbră se opri undeva sub surpătura malului.

— Moșule... 'mneata ești?

Macarie nu se clintî.

— Moșuleee! — chiui iar — Ce faci acolo?

Bătrînul tresări. Tuși. Apoi se întoarce spre măgură:

— Iaca viu! și gemu greu — : De nu le-ai sămăna macar tu, draga taică!

Cineva venia în goană. Se opri gătînd lângă moșneag.

— Ce fricăam tras!... Credeam că ai pățit ceva!... De cînd te-aștept... s'a răcit și mămăliga!

Macarie o privi lung. N'o deslușia bine și se bucura, oare cum, că nu-i poate vedea chipul, frămîntat de-o grijă măruntă ca aceia. Apoi dădu din cap.

— Las'o, Frăsino!... Las, să se răcească! — De-abia nu ne-o mai arde măruntaiele! — Și-și lăsă mîna pe umărul fetei, tărîndu-și picioarele prin burutenile jilave și pe heeju care începuse să se umezească de roua bogată a nopții aceleia de vară.

II

Fata aprinsese lampa și-o atâr-nase în cuiu. Pe prispă așternuse velința și așezase o măsuță rotundă, cu trei picioare, peste ștergarul căreia rânduise toate ale cinei.

Acum se așezase și ea de partea ceialaltă, așteptând ca moșneagul să taie felurile mămăligii.

Macarie sta, cu capul prins între palme, încovoiat peste genunchi, cu totul adâncit în gândurile lui.

În liniștea nopții nu zvoniau de cât țărânturile greierilor, și nu se încrusta altă mișcare decât zborul sutelor de fluturi și gănganii în preajma luminii gazornitei.

Se gândia să-l imbie, ori să-l întrebze ce are, dar — parcă — nu îndrăznia. Ori de câte ori se îndemnase să vorbească, cuvintele-i muriseră chiar pe buze.

Undeva, pe șesurile de peste bălți, răsună un șuier prelung, slab și-o huruitură ca a unor tunete foarte îndepărtate.

— Aista-i trenul de miezul nopții! — Și, la gândul unei vremi atât de târziu, fata se încumetă să rupă tăcerea: De ce nu guști, moșule?... Poate nu ți-i îndemână?

Macarie tresări.

— Zău, iea ceva!... Uite caș și urdă proaspătă... Azi am adus-o de la stână... lăca și scrob... da' și-aista s'o steit!...

Moșneagul își ridică fruntea îmbrobوناتă de sudoare.

— Mneata chiar ți-i rău, moșule! — adăugi fața — Te-ai tras de tot la față. Ori, ai pățit ceva de vale?...

El nu-i răspunse. O privi numai lung, lung de tot și oftă din adînc. După un răstimp o întrebă încet.

— Tu știi unde-i lumina de la Paști, Frăsino?

— De ce mă 'ntrebi?

— Așa!... E bine să știe omul... unde-i e lumina...

Ea începu să plângă...

— Ce ai?... De ce te bocești?... Eu am întrebat de lumină, — și tu te-ai pus pe plîns!

— Apoi... cu cine rămîn eu? — hohoti fata.

— Cat-o, Frăsino, lumina... și pune-o la căpătâul patului!... Așa... să fie acolo!... E bine să fie lumina la îndemâna omului!... De ce mă 'ntrebi tu... cu cine rămîn?... Omul nu-i niciodată singur... niciodată nu rămîne singur!... Dumnezeu e pururea lângă el, când are credință și îndemn... Când nu le are, e mai stîngher decât cucul... chiar în mijlocul satului... Căta lumina și mi-o pune la căpătâiu! —

Fata se sculă și intră în casă, innăbușindu-și clocotul lacrimilor.

Macarie se răsima de perete, îndungă crucea de-asupra mezinilor de pe masă, — apoi își ridică mina și trase semnul ei în bătăile vânturilor...

— Iartă-le, doamne, gîndurile și faptele! — Și-și lăsă brațele în poalele cămășii.

Prin întrefeserea genelor, în îndepărtările nopții punctate de stele el urmăria aceeași perindare a zilelor lui trecute. Și părea așa ca și cum tremurul acela al punctelor învăpăiate, ar fi însemnat, în desfășurarea vremurilor lor trecute, clipe luminoase ale gîndurilor și simțurilor lui.

— Cât de puțină fericire adună omul într'atât amar de viață!... gîndi Macarie, iar în pustiu în-tunecos, care i se hotărî tot mai necruțător în preajmă, în singurătatea care părea că-l veșnicește amărăciunea gîndurilor de pe urmă, moșneagul nu-și mai putu stăpîni năvala gîndurilor.

— Frăsino! — iar undeva, departe, în cine știe ce adîncuri, în noaptea goală și liniștită, i se năzări un gemăt slab, ca o înginare a chemării lui, venită de pe altă lume.

Macarie se sculă și bătu în geam. Lovitura sună seacă, într'o ciocnire de țurțuri de ghiță.

— Frăsino!

Din casă fata-i răspunse, printre lacrimi. Moșneagul se așeză iarăși pe velință. Ea se desprinsese din pata de întuneric a ușii și i se alătură.

— M'ai chemat?

— Team chemat, Frăsino, — vroiam să te întreb ce gîndești?...?

— De cine, moșule?

— Așa-i, de cine?... de unde să știi tu ce să gîndești... De oameni?... Tu ești o copilă... crudă...

— Ce ai matală, moșule?... Ți-e rău?

— Mie?... Nu mi-e rău, Frăsino... nu!... Dar uite... poate nu mai e mult... Și vroiam să-ți spun și ție... ca să știi! — Și iar se opri.

— Ce?... făcu fata, într'o înginare de teamă și ațitare.

— Vroiam să te întreb: ce gîndești tu, de-ai noștri... cei din vale?

— Știu eu, moșule?... Iar te-ai necăjit pe ei?...

— Iar, copilă!... Iar!... Dar tu nu știi de ce mă necăjesc eu așa pe dânșii!... Și, uite... numai e mult... și-ar trebui să știi!...

Macarie făcu. Apoi întinse mina, dibuind capul fetei și-o trase lângă el.

— Frăsino, tu vezi Viezurem?...?

Hei! — acolo nu era zare de casă... Numai aici, pe holm, erau cele ce vezi și azi... De jur împrejur era răzășia noastră, din vechi, cu diate strămoșești... Dar vremile acelea s'au dus... Cum s'au dus și feciorii miei...

— Au murit?

— Taci, nu mă întreba, copilol!...

Eu am rămas singur, și tare-mi era greu în pustietatea ceia... Iar, într'o noapte, am visat așa... Poate numai m'am gîndit, dar mia mi s'a părut că visez... Am visat că de vale e sat... numai din neamul meu... Și tare-mi era bine, așa cu neamul în preajmă... Iar când m'am desmeticit, m'am dus pe coastă și am căutat în vale... Ce mai vatră de sat era acolo, la poalele măgurilor!... Și sufletul mi s'a umplut de bucurie!... Apoi am plecat... De ici, de colo, am început a-mi îndemna rudele, de pe unde mi le știam în-prăștiate...

„Măi, zic... eu tot am rămas singur pe lume... Veniți și vă voi da pămînt, și vatră de casă, să nu rămână totul de izbeliște...”

Așa am făcut cu Viezuremii... Le-am arătat la fie-care. Tu să șezi ici, tu colo... iar în mijlocul vetrei am lăsat loc de biserică... Mă gîndiam așa, când s'or întări, au să-și ridice și biserică...

Ei, dar ce să-ți spun eu?... Foc mi-am tras peste cap...

I-ai văzut cum vin, așa, câte unul?... Bun!... Bine că-i știi și tu!... Zic: de ce nu ne dai și asta, și ceialaltă?... De ce nu faci hîrtie fiecăruia de ceia ce le dai?... Așa m'au chinuit o viață, până le-am dat scrisuri la mână... Mă chibzuiam că tot lor o să le rămână, și le-am făcut voia. Iar, când s'au văzut stăpîni cu scrisuri... ce să-ți spun?... Au început să-și vîndă între ei... care, ogor... ce-aveaul... Da tot nu era nimic... până n'a venit boierul...

„Ce faceți voi, măi?... Vă vindeți locul bisericii?...”

Unde-aveți să vă închinați voi, măi?... Eu unde am să mă îngrop?...

Dar acum aveau scrisuri la mână... Vez, tu fată?... așa-i omul!... Îl aduni de pe drumuri, îl instărești, îi dai ceia ce el n'are, și după care jînduiești... iar, când încalcă nevoia, și-și îndeplinește dorul cu cele ce răvnise și i se păruse că-i trebuiesc, i se întunecă mintea, se satură... de bine, și se leapădă de ele.

— Moșule, ei zic că n'au avut cu ce ridica biserică, și, dacă le-au lipsit bani de zidărie, ce-aveau să facă cu locul?... Ei, așa. zău: mata

ai o comoară aici... Ai îngropat o. pentru că ți-ai luat de samă, să nu mai faci biserica...

— Ei așa, zi!... Au dreptate, am îngropat ceva..., dar nu în țarină...

— Unde?

— În sufletul meu!, făcu moșneagul într'un tîrziu.

Tăceau amindoi. Din cînd în cînd privirile li se încruciau, pline de întrebări și bănuieli. Fata rupe muncia.

— Cum în suflet?

— Așa, Frăsino!... Multe închide omul în el, și multe duce cu dînsul, dincolo, în groapă... Da tu să știi așa..., pe mine mă bate un gînd... De ce-am îngăduit eu ciocoiul pe locul meu..., pe vatra credinții și a mormintului meu... Așa că știi... Eu trebuia să-mi clădesc lăcașul pentru odihna sufletului!... Acum să mă duci în casă..., să mă ajuți că sînt tare obosit...

Cînd se întinse pe patul tare, care scrișu supt apasarea timpului din ce în ce mai greu, moșneagul o întrebă:

— Ai pus lumina?

— Pus!

— Și chibrituri? — Și nu mai așteptă răspunsul care nu venia —: E bine așa, e bine!... Acum du-te și te hodmește... Ai fi și tu trudită!... Și bătrînul rămase, cu privirile pierdute în tavanul, care se depărta se lărgia mereu cuprînzînd sub boltirea lui gîndurile amare, care nu-l puteau lăsa să-și geniască ochii.

III

Îi vede limpede pe toți. Retrăse este toate clipele trecutelor amărăciuni.

„De ce nu ni-i dai nouă, moșule?”

„Ce să vă mai dau, nepoate?”

„Banii!... Ce-ai să faci cu ei..., de-i ți-i așa ascunși?”

„N'am niciun ban, nepoate!...”

„Poate vrei să-i lași lui?...”

„Ce să las, cînd n'am ce?”

„Apoi 'mneata n'ai fi trăind cu răzduhul!... Pămîntul ni l-ai dat nouă, — dacă n'ai fi avînd o comoară, din ce-ai trăi?”

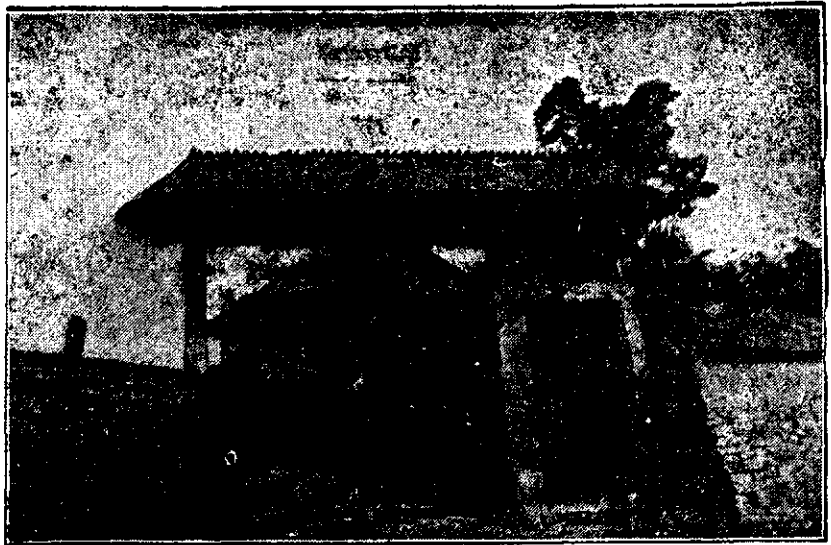
„Da tu crezi, omule, că multe-i trebuie omului ca să poată trăi?... Gînd bun, bre, și minte să poată înțelege, că toate după cîte se sbîte sînt deșertăciuni... Asta-i!... Și voi au vrei să înțelegeți nimic!”

„Aș!... Așa ești d'ta, hapsin!”

Și Macarie aude limpede svonul tuturor întimplărilor trăite între păreții aceștia, între toți. Viezurenii rîvn seră cea ce li se păruse că încă n'au avut.

În mîntea razeșului întimplărite trecute se înșirau tot mai slabe,

Privești din Vălenii-de-Munte

Poartă veche de pe valea Teleajenului

tot mai zădarnice. El le simțea că nu le mai poate înțelege, că se șterg, pe încetul, și-o liniște adîncă se încheagă înăuntru mădularelor lui, din ce în ce mai nesimțitoare.

Pe ferestre genia o zare de lumină. Privirile unch așului o urmăreau și nu-și lămuria în de ajuns dacă painimișul acela de frișoare limpezitoare a multe vine din afară sau dacă pornește din însăși făptura lui. El simțea, însă, că negurile se destramă, că încunjurul se lămurește, și că trebuiește o lumină, ua singur simbur de lumină, care să se-adauge pentru a-i desăvîrși și mai tare înțelegerea cărării pe care avea să apuce.

Întinse mîna, dibui sub velințele și leicerile împăturite la căpătiiu și-și scoase făclia de Paști. O aprinse, încet, cu mîni tremurătoare și și-o așeză înainte. Apoi își întoarse privirile spre răsărit.

În lumina din ce în ce mai hotărîtă a zorilor, care năvăliau pe ferestre, un cap băliau cîta într'aurirea gasmurilor.

Lui Macarie i se păru un chip pogorit din înălțimile spre care năzua. Îl privi cu încordare și desluși fața plînsă a nepoatei.

Îi surse tare liniștit, și-i făcu semn. Fata întiă. Se apropie de pat, privindu-l nedumerită.

— Frăsina..., dac'or veni, să le spui... așa: că am desgropat comoara. Am scos-o din lut..., că s'a mistuit... S'a dus acolo de unde a coborît!... Așa să le spui!

Apoi privi spre icoană, se închină, apucă lumina cu amindouă mîinile și rămase nemișcat... Pleoapele i se înmuțară, iar buzele i se

deschiseră, ca pentru a mai spune ceva, ori a ofta pentru cea din urmă dată...

Fata îl privia înmărmurită — iar, cînd făclia începu să se aplece între palmele ce se destindeau, — ea tipă desnădăduită. Prinse luminarea și se repezi pe ușă prăbușindu-se spre vale, și ducînd lumina, care se stănsese în goana ei vijelioasă.

Din vale, Viezurenii priviau, bănuitori, goana copilei aceleia, spre bojdencile lor, pline de griji.

.....

Cînd l-au pornit, spre văi bocetele hăuliau pe mîgura aceia peste care afit de arare răsunaseră țpetele durenlor omenești. Viezurenii se perîndau unul cîte unul din ogradă, aruncînd prepuelnic și iscoditoare priviri pline de întrebări spre colțurile și cotloanele gospodăriei. Apoi ochii li se țintuiau spre pămîntul pe care pășiau, întrebîndu-se îngrijorați:

— Oare unde o fi ascuns-o?

Și, sub cerul senin de vară, convoiu cobora pe cărarea ce ducea spre vale, spre părțile acelea din care nimic nu se mai înalță din viermătul dorurilor și-al rivnelor nepotolite. Iar undeva departe, pe albastrul înalt, un noraș ce se destrăma, se izida — parcă —, pierzîndu se în depărtări, ca un semn curat ce nu poate dăinui peste pămîntul cernit de negrul gîndurilor omenești!

Și nimeni nu înțelegea că duceau cu ei doar cubul comorii care se izidiseră de mult pentru rivnele lor nepotolite.

Galbenii

(Urmare)

IV.

Te prind cu vorba să te duc în sat.
Pe marginea șoselei să pășim,
Altminteri pe șosea ne prăfuim —
De-o lună pe la noi nu a plouat.

Vezi colo o sprinceană de pământ
Mai răsărită parcă decât toate?
Acolo eu cu degete 'nghețate
Am tras după un vinat cu pușca 'n vînt.

În schimb avui în altă zi noroc:
Vezi colo tufărișul pe-arătură
Acolo într'o zi de toamnă sură
Am răsturnat doi iepuri dintr'un foc.

La seama: a fișnit un urechiat
De după șant — e meșter bun la fugă;
Și, uite, altul sus pe buturugă
Stă poponeș în labe ridicat.

Să mergem pe notarul ce ne duce
De-a dreptu 'n sat. Pășește înaintea
E strîmtă cărăruia pentru doi.

Uitasem să-ți mai spun: mi-aduc aminte
De mult, de mult stătea înfipt o cruce:
Te uită iar spre gară, înapoi...
Pe locul unde țarina se lasă
Căzu trăsnet, pe cînd prinzia la masă
Feciorul Friguroaiei, într'o vară.

Țineam să-l uit; dar, vezi, nu l-am uitat.

De 'ntirziam pe-acolo cite-o seară,
Cu dreapta îmi făceam o cruce lungă
Silindu-mi pasul mic să nu m'ajungă
Trăsnetul Friguroaiei pînă 'n sat
În straiu de diavol negru îmbrăcat.

Căci îmi șoptiau bătrînii, sprijiniți
În cirja lor de vreme 'negurată:
— Din groapa grea se scoală cei trăsniți
Să doarmă 'n sat, acasă, cite-odată.

Volbură Poiană

Răscolind amintirile

CAROL SCROB

Acum patruzeci de ani nu era poet mai în gustul public, mai îndrăgit, mai popular decât Carol Scrob. Repertoriul lăutarilor era aproape exclusiv alcătuit din versurile lui, puse pe muzică; la centru ca și la mahala răsuna muzica motivată de versurile lui; rar auziai o arie timidă pe versurile colonelului Șerbănescu, iar muzica *Somno-roaselor păsărele* sau a lui *Mai am un singur dor* inspirată de Eminescu, nu s'a auzit decât mai tîrziu, prin 1890, după apariția volumului său de versuri, așa că adoratul marelui public în vremea aceea era tot Scrob; pretutindeni se ridica în slăvi poesia lui și prin multe saloane deschise, clavirele discordau debîtîndu-i romanțele. Cine dintre contemporani nu-și împropătează astăzi tabloul vremii: tinerele abia ieșite din *pension*, dînd ochii peste cap în fața clavierului și acompaniînd pe vre-un imberb care încîntă de el însuși cînta:

Aș dori din piept să-mi scot
Înima cu dor cu tot,
Și s'o pun în pieptul tău
Ca să simți ce simt și eu.

or:

Doamne, cit e de frumos
Stele sus și stele jos!
Sus sunt mii și mii de stele,
Jos sunt ochii dragii mele.

Și totuși astăzi tot bagajul lui literar a intrat în pămînt; de vre-o douăzeci de ani, poate și mai bine, nu se mai pomeneste nici numele lui, nici poesia lui, iar chitarele și clavirele își cîntă astăzi tot ce poștești afară de Scrob, de cari nu-ș mai aduce nimeni aminte.

Iată cum șterge vremea orice urmă din opera cîntărețului care s'a mulțumit în viață să fie numai dulceag. Și la fel au pătimit și alții, ca de pildă colonelul Șerbănescu, care incon

testabil a avut o inspirație poetică superioară, și chiar Traian Demetrescu, incomparabil superior amândorora și la fel vor mai păți-o și alții cari rivnesc astăzi la aceiași ușoară gloriolă.

În schimb însă cu toată sarbăda muzică pe care au fost puse versurile lui Eminescu, cîntecul lui trăiește, și trăiește de

mult detot, pentru că-l susține versul duios, versul care spune mai mult chiar decît muzica. Nu vorbesc de muzica regretatului compozitor Scheletti, care are în *Cele legeni codrule* o inspirație pe motiv de doină, de o putere de creație uimitoare. Dar și tot restul, care e foarte slab, trăiește și mai are mult de trăit.

V. Bilciurescu

DISCURSUL D-LUI IORGA LA ACADEMIE

PENTRU

Primirea preotului Nicolae Popescu, profesor universitar

Pentru întâia oară intră în Academie un preot din vechiul Regat, un simplu preot, mai ieri încă diacon, purtând în săracie, dar cu mîndrie îndreptățită veșmântul care mai bogat a acoperit trupul lui Teoctist și lui Macarie, lui Estimie și lui Azarie, cronicarii și vlădicii, lui Varlaam și lui Dosoftei, lui Antim și lui Damaschin, lui Chesarie cel luminat și sfîntului părinte Veniamin, lui Dionisie Lupu și lui Dionisie Romano. Un preot care-și are biserică, cunună și binecuvîntează trupul morților, un preot care vine la noi plin de conștiința suferințelor și de blîndețea mîngîirilor omenirii. Un smerit preot apostolic.

Nu un abbé literar și științific, dintre aceia cari au fost podoaba Academiei din toată lumea: elegant și ironic, sceptic și zămbitor, avînd legături cu saloanele și cluburile politice și încunjurat de rude din cea mai bună societate. Un popă, fiu de țeran, purtând în aleasa lui, cuviință, în totala lipsă de orice mîndrie, în simplitatea scrisului său și a purtărilor pecetia onestei sale origini rurale. Între atîția orășeni cîți suntem aici, cari căutăm totdeauna, dar reușim numai uneori să scăpăm de pretențiile pe care ni le stricoară în suflet mediul, el vine cu moștenirea atator generații de oameni cari au stat numai în convorbire intimă cu sfîntul pămînt inspirator.

Ai ajuns, părinte Nicolae, căruia îți se zice Popescu ca pentru a se vedea mai bine că ești legat indisolubil de chemarea duhovnicească, ai ajuns apoi sus în lumile științei. Ți-am dat și noi ce am putut, aceia cari, venind din străinătate, suntem une ori aici așa de puțin ca să ajungem tot în străinătate ceva mai mulțisor. Dar cu bucurie

te-am văzut trecînd și în acea lume străină, și pentru ca să vezi cit ar putea prețui și folosi acest învățămînt al nostru și pentru ca să afli acolo mijloace de lucru pe care Statul român și le-a refuzat aproape totdeauna, așa încît fără această bibliotecă a Academiei făcută din toate pomenile azi nu s'ar putea scrie o pagină de istorie a trecutului nostru.

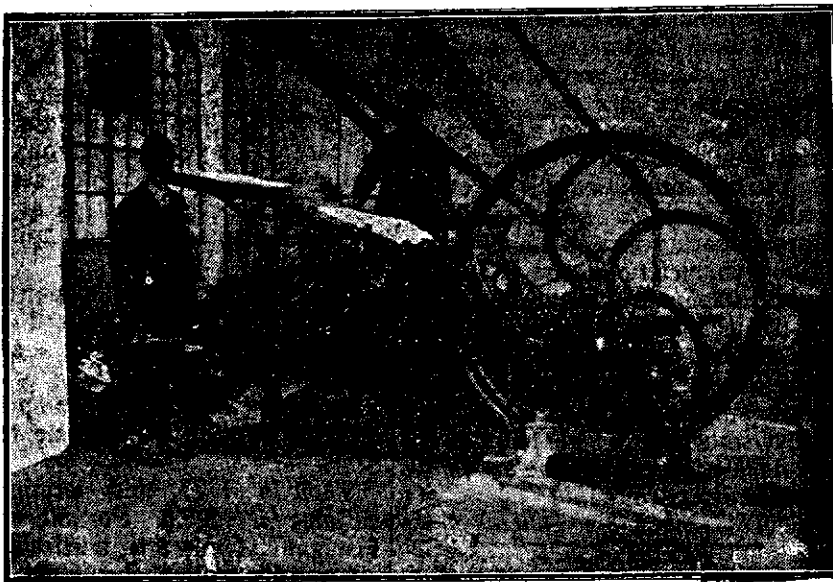
De acolo ni te-ai întors învățat în toată puterea cuvîntului, știind grecește fără atavism de protipendaoă ca mine, fără derivații alogene ca erudiții colegi ai mei, știind grecește prin greaua-ți trudă, Slavonește te-ai deprins a pricepe. Cetești limbile Apusului. Metoda strictă a Vienei ai unit-o, acolo, cu veșnic via curiozitate a filologului sprinten, de și de o imensă eru-

diție, care a fost neuitatul meu prieten Constantin Jirecek, învățator și al dascălului dumitale și regretatului meu elev Nicolae Dobrescu.

Și, fiindcă e vorba de dînsul, azi în Academie îl reprezînt și pe acela pe care moartea l-a luat chiar cînd își lua locul cuvenit lingă noi, îl zărim astăzi, peste apa morților, pe dînsul, tot așa de modest, tot așa de cinstit, tot așa de harnic, tot așa de devotat, vorbind cu candidă căldură de pe aceeași catedră de istorie a Bisericii la Universitatea din București de pe care, și prin ostenele noastre contra nepriceperi și intrigă, poți vorbi astăzi și din spiritul lui.

Va veni o vreme cînd te vom putea sili să-ți publici lecțiile, pe care nu le consideri ca o formă și ca o povară, pe care trebuie să le scoți cu greu din cercetări migăloase, asupra unei materii necercetate în amănunte. Nu lăsa, ca iubitul nostru Onciul, ca după ce vei trece dintre cei vii să ți se îndeplinească această dorință, căci s'ar putea întîmpla să pați ca dînsul, ale cărui manuscrise au dispărut prin îngrijirea, atît de firească, a familiei, care probabil așteaptă să le descoperim și să le răscumpărăm. Să avem smerenia descoperirilor și curajul prostiilor noastre, măcar pentru a putea să bem toată viața din cupa otrăvită a insultelor și a tăgăduielilor. De ce adevă numai noi, cei mai bătrîni, să avem parte de această băătură care, asigur pe oricine, nu slăbește hotărîrea cui își simte o putere și-și recunoaște o misiune.

Priveliști din Vălenii-de-Munte

Vechea tipografie dela Vălenii-de-Munte

Cînd te-am ales, s'a putut ridica obiecția că ai scris prea puțin. Nu cred că e un păcat, cum ferească Dumnezeu nu e un păcat să scrii mult, cit de mult, cînd ai ceva de spus, fie și pentru ca mîni altul să-l spuie și mai bine sau mai rău. da; pe un nume nou, care sună mai simpatic.

S'a răspuns că ai în scrierile de până acum tot ce trebuie pentru a caracteriza un erudit deplin format.

În adevăr, se poate aduce rai multă precizie decât în studiile asupra lui Nifon, inspiratorul Basarabului clăditor de biserici nemuritoare în frumuseța lor? Se poate o mai delicată descurcare a unor probleme de amănunte decât în cercetarea asupra Vlădicilor din veacul al XVII-lea? Se poate vorbi mai nobil și mai pe înțeles decât în pomenirea lui Vodă Brincoveanu cel căruia aur de cîitorie îi picura din minile generoase sau a bunului Domn restabilitor al rasei noastre pe tron, Grigorie Dimitrie Ghica?

Unești în aceste studii o pregătire mare cu o ambiție mică, în țara unde încă ambițiile mari precedeauă pregătirile necesare. Nu e bine nici într'un fel, nici într'altul. Cit de mari ambiții, dar și trude corespunzătoare. Dar, cînd trudele au fost, ambițiile sunt o datorie.

Ți le impunem azi, și nu poți refuza. Ai toată știința bizantinologului, știința, răbdarea și, adaug. pietatea specială a lui. Rămîi legat înaintea de toate de povestea acestui cler românesc, vrednic pentru faptele sale de cultură să fie cercetat pînă la cel din urmă călugăr cărturar: dascăl de copii, zugrav, sculptor, argintar și nu mai puțin — fiindcă te-ai aprins de iubire pentru bunul autor de condace și icoane. Macarie și însuși ai glas bine cuvîntat — și cîntăreț. Dar, ori cînd poți, privește și în lături. Leagă ce am fost de ce au fost și alții, măcar ca să se vadă ea și pentru folosul altora am trăit noi, și nu numai cînd se cereau jertfe de sînge în pragul culturii umane apărute aici.

Nu ești nici tînăr — și ai scăpat de zburdăciunile științifice — și, cu tot părul alb din barbă, nu ești nici bătrîn, nici măcar atîta ca mine. E cea mai bună vîrstă a rodului sufletesc. Cînd te primim astăzi serbătorește, ni luăm dreptul de a-ți șopti la ureche: Paz, de n'o pierde, părinte!

Ciprian Porumbescu

de Liviu Maria

— O pagină din istoria muzicii românești —

Între artiștii români, cari au merite deosebite pentru promovarea muzicii noastre naționale, ocupa un loc de frunte și compozitorul bucovinean Ciprian Porumbescu.

Născut la 2 Octombrie st. v. 1854 în comuna Șipote ca fiu al preotului Iraclie Porumbescu, un distins publicist și foarte bun cîntăreț, talentatul Ciprian a arătat încă de mic copil o deosebită dragoste pentru muzică, în special pentru vioară. Cu drag asculta cîntecele lăutarilor sătești.

Primele lecții de vioară le-a luat la un muzicant neamț, Simon Meier. Învățător în comuna Iliești, unde începuse să învețe la școala primară. Avea pe atunci abia șase ani!

În 1863 trecu la liceul din orașul Suceava. Acolo avu pe rînd ca profesori de vioară pe bătrînul organist Valentin de la biserica catolică și apoi pe judecătorul Schloetzer, din nefericire însă numai pentru scurtă vreme, întru cît amîndoi muriră.

Chiar ca elev de liceu, Porumbescu era acum stăpîn pe vioară, cu toate că învășase aproape singur acest instrument. Despre cîntecul său la vioară din acea vreme ne spune prieteul și colegul său, preotul Constantin Morariu, următoarele: „N'o mai pot uita niciodată, căci ca dînsa n'am mai auzit și cu bună samă nu voiu mai auzi alta atît de mălăstră, mai ales în cîntarea doin și a cîntecelor noastre populare“.

La 1873 Porumbescu trece la facultatea de teologie din Cernăuți, unde continuă în parte singur, în parte cu ajutorul altora studiul vioarei, al violoncelului și pianului. Din timpul petrecerii sale aici avem și cele dintîi compoziții ale sale, pe care le-a executat personal, ca dirijor al corului teologilor-seminariști. Sînt cîntece bisericesti și laice, mai mult ușoare improvizatii ocazionale.

Chiar din acea vreme, petrecînd mult la țară și între lăutarii sateilor, Porumbescu a început a aduna melodii populare, pe baza cărora a scris mai tîrziu multe compoziții, brodate pe motive naționale românești.

Până în 1877, cînd termină facultatea teologică, Porumbescu a fost sufletul mișcării muzicale românești din capitala Bucovinei, unde

a dirijat diferite coruri, în special pe cel al primei societăți studențești „Arboroasa“, întemeiată la 1875, anul întemeierii Universității cernăuțene.

Porumbescu a fost și un înflăcărat naționalist. În Octombrie 1877, cînd se comemora la Iași aniversarea tristă a omorîrii Voevodului Grigorie Ghica, care se credea că a plătit cu viața străduințele sale curajoase de a zădărnici răpirea Bucovinei de la stînul Moldovei — societatea studențească „Arboroasa“ a trimis o telegramă de condoleanță leșenilor. Porumbescu și alți patru colegi ai săi, cari trimiseseră telegrama, fură arestați pentru această „crimă de înaltă trădare“ față de Statul austriac și stătură în temniță, alături de criminali ordinari, trei luni de zile, cînd fură achitați de Curtea cu juri.

Părăsind temnița, unde suferise și trupește și sufletește, Porumbescu scrie: „Hora detrunchiașilor“, adică a Bucovinenilor desprînși cu sila din trunchiul Moldovei. Este prima sa compoziție muzicală cu tendințe iredentiste.

În toamna anului 1879 Porumbescu urmează la facultatea de litere din Cernăuți cursul de istorie, iar de la 1880 îl continuă la Viena, unde cercetează și Conservatorul.

Orchestra celebrului compozitor vienez Eduard Strauss îi face cinstea să-i cînte frumosul său vals „Carmelii“, care farmecă pe Vinezii iubitori de muzică și dans.

Tot la Viena Porumbescu și-a tipărit și o colecție de cîntece studențești, cari se cîntau la întînirile cercului studenților de la „România Jună“. Aceste cîntece, așa de populare în Bucovina de altădată, au devenit naționale-românești, ca de exemplu „Cîntecul tricolorului“. „Pe-al nostru steag e scris unire“ și altele, la care Porumbescu a scris și textul.

În 1881 Porumbescu este profesor de muzică și dirijor al corului bisericii Sf. Nicolae din Brașov. Cu toată firea sa debilă și sănătatea sdruncinată din timpul petrecerii sale în temnița din Cernăuți, Porumbescu a desfășurat o foarte bogată și asiduă activitate muzicală la Brașov. A scris și publicat o mulțime de piese muzicale și a dat o serie întreagă de concerte foarte bine apreciate. Dar în urma

muncii acestora, coninută și oboseitoare, se îmbolnăvi de plămâni și la sfatul medicilor plecă în Italia, unde se stabilii pe coastele Mării Mediterane, la Nervi.

Din corespondența sa poetică — frumoasă, cu tata, sora și prietenii săi transpiră o nostalgie puternică după patria îndepărtată și fiorul dureros la gândul că i se apropie sfârșitul tinerei sale vieți, pe care o iubia cu tot focul cald al inimii sale simțitoare de artist pasionat.

Medicii îi interzisera la plecarea în Italia orice muncă, chiar și pe cea muzicală, ba îi opriră chiar vizarea, tovarăsa sa dragă și nedespărțită de pretutindeni. Numai astfel nădăjduiau ei că tânărul își va putea reface puterile slăbite.

Stingher, chinuit de gândul boalei sale, de nostalgie și plictiseală, Porumbescu insistă disperat pe lângă prieteni să-i trimită singura mângâiere, ce i-o mai putea oferi viața: iubita sa vioară, fără care simțea că nu va putea trăi.

Era în Decembrie 1882, când o primi. Cu ea la subțioară se îndreptă spre malul mării, pentru a înfrăți acordurile ei, departe de lume, cu glasul talazurilor inspuimate ale Mediteranei.

Inserase. Lumea ieșise la plimbare sub cerul blând și instelat. Singur, pe un virf de stâncă, Porumbescu începu a cânta cîntecul cel mai drag și scump al neamului nostru: străvechea doină.

Cu încetul și pe nesimțite se adună în jurul său o lume întreagă de ascultători curioși, cari urmăriră cu evlavie mută plînsul vioarei maestrului necunoscut.

Și, când acesta se opri oboseit din visarea sa dulce, care-l transportase în gând pe cîmpurile Bucovinei îndepărtate, un ropot șgumotos de aplauze și strigăte entuziaste de „bravo” îl chemară la realitate.

Printre numeroșii admiratori erau oameni de seamă ca de exemplu Camillo Boito, vestitul compozitor și critic muzical, prietenul lui Verdi; poetul italian Marco Salle; generalul rus Tottleben; ministrul Boetticher și alții.

A fost un mare triumf pentru Porumbescu acest concert improvizat și totodată un omagiu spontan adus geniului muzical al poporului nostru, a cărui doină nu răsunase încă pînă atunci sub cerul senin al Italiei surorii.

La invitația lui Boito, Porumbescu îi vizită la Genova pe marele Verdi, care avu pentru el cuvinte de caldă și entuziastă apreciere.

În Italia Porumbescu mai făcu

scurte voiajuri de plăcere în cursul lui 1883 la Pisa, Florența și Roma, după care se înapoia în Martie în Bucovina, în satul Stupca, unde tatăl său era preot.

Ajuns acasă, Porumbescu, căzu din nou bolnav și după trei luni se stinse de ftizie la 25 Malu st. v. 1883, în vîrstă de 29 ani neimpliniți încă.

Activ întotdeauna Porumbescu a compus și pe patul morții. Cea de pe urmă compoziție a sa, cîntecul trist de lebedă este „Tempi passati”.

Moartea lui Porumbescu n'au plîns-o numai Bucovinenii, ci întreg poporul român a vărsat lacrimi la mormântul proaspăt al marelui artist și compozitor, iar cunoscătorii și iubitorii de muzică românească din țări străine s'au grăbit să trimită condoleanțele lor îndureratului părinte al compozitorului.

Presă română cât și cea străină de atunci a relevat cu această ocazie în mod elogios și i-a apreciat după merit opera.

Cît timp a fost Porumbescu în viață, nu s'au tipărit din compozițiile sale decît zece piese și o colecțiune de cîntece studentești. După moarte, tatăl său și soră-sa, doamna Mărioara Rațiu din Cîmpina, au mai tipărit alte șaptesprezece piese, iar reuniunea de cîntări „Armonia” din Cernăuți alte trei în colecția ei de cîntece în total abia 30 piese din cele peste 230 ale compozitorului.

În 1907 a luat ființă în Suceava Bucovinei reuniunea de cîntare „Ciprian Porumbescu”, în al cărei program de activitate intră și popularizarea operei lui Ciprian Porumbescu. Ea a comemorat în 1908 aniversarea de 25 ani a morții lui Porumbescu, la mormîntul său în Stupca. Cu această ocazie familia Rațiu, ca moștenitoare a operelor muzicale ale lui Porumbescu, a pus la dispoziția numitelor reuniuni manuscrisurile acestuia și a autorizat-o să le publice într'o edițiune specială critică.

Reuniunea a și început publicația la 1910 și a continuat-o pînă la 1914, când ea a fost oprită de război. Au apărut pînă acum 11 fascicule cu 25 piese, dintre cari cele mai multe sunt coruri bărbătești și mixte, o samă cu acompaniament de pian. Restul cuprinde trei hore și un potpourri de cîntece naționale pentru pian. Celelalte rămîine să se tipărească acum.

Ca text la compozițiile pentru voce, Porumbescu s'a folosit de cîntece populare și de versurile lui Bolintineanu, Alecsandri, M. Poni,

Lepădatu. V. Bumbac, T. V. Stefanelli și a.

La foarte multe a compus el însuși textul.

Personalitatea muzicală a lui Ciprian Porumbescu este dublă: el este artist executant, vioarist, și totodată compozitor.

Ce privește pe artistul executant, de vioară, Porumbescu a fost (dacă ținem samă de critica muzicală contemporană, de aprecierile străinilor, în special cea a lui Verdi ș. a.) fără îndoială un mare maestru un Enescu bucovinlean pentru vremea sa și poate relativ superior acestuia, dacă socotim vîrsta în care a murit și posibilitatea dezvoltării, pe care a oprit-o brusc în loc moartea sa prematură.

Compozitorul Porumbescu a fost poate mai prejos de artistul Porumbescu și lucrul se explică ușor.

Cu tot talentul său precoce, moștenit din părinți, fiind mai mult autodidact, deci fără școală continuă, solidă, la înălțimea talentului său; cu numai un an de conservator și aproape fără de cunoștința contrapunctului. Porumbescu, care a început prea din timpuriu a compune și din cauza boalei și morții sale premature nu a putut ajunge culmea dezvoltării și perfecției, — nu ne-a putut da o operă muzicală de valoare egală isolidă, definitivă.

Porumbescu s'a inspirat din frageda copilărie de muzica lăutarilor și cîntăreților țărani ai satelor noastre; a cunoscut apoi muzica vieneză și în sfîrșit pe cea italiană în chiar patria lor. În compozițiile sale se resimțesc citeitrele din influențele amintite.

Fără sentimentală, impresionabilă, temperament poetic, liric prin excelență, Porumbescu pune preț înainte de toate pe melodie.

Armonizarea, aranjamentul tehnic trec la el pe planul al doilea în privința aceasta este mai superficial decît urmașii săi savanți, cu școala sistematică, îndelungată, ca d. e. compatriotul său Tudor cavaler de Flondor.

Melodia sa este peste tot ușoară, zglobie, senină, adesea ultrasentimentală. În privința aceasta poate fi comparat cu Alecsandri în poezie, după care a venit Eminescu, care, ca și urmașii lui Porumbescu în muzică, amplifică cizelează, aprofundează forma și fondul poeziei românești.

Lui Porumbescu îi plac totdeauna efectele de virtuozitate, cadențele și floriturile. E interesantă în privința aceasta asemănarea sa mare cu autorul său muzical favorit, Bel-

gianul Bériot, compozitor fără deosebită profunzime, în schimb însă foarte melodic și plin de efecte tehnice.

Opera lui Porumbescu este foarte bogată și variată. Și poate prezentimentul morții apropiate l-a făcut să lucreze așa de mult și grăbit, fără să aibă timpul pentru acea perfecțiune artistică, la care ne îndreptăția pe deplin talentul său excepțional.

Totuși înscrările sale postume ne dau indicații suficiente despre ceea ce ar fi putut crea el cu vremea în artă, dacă i-ar fi fost îngăduit să trăiască și să se desvolte normal, liniștit.

A început cariera sa de compozitor muzical cu cântece studențești, așa cum se obicinuesc ele la universitățile germane, și care au fost adoptate și de studenții români dela Cernăuți și Viena. Influența germană în aceste compoziții este evidentă și firească.

Cîntecul și muzica populară națională și-au imprimat timbrul lor puternic asupra horelor și doinelor sale, cât și asupra unor cântece și coruri cu motive populare.

Corurile lui Porumbescu însemnează primul pas înainte în activitatea sa de compozitor. Aproape toate sunt bărbătești, unele mixte cu solo și acompaniament de pian sau orchestră.

În multe din ele, ca de e, în: Altarul Mănăstirii Putna, Tabăra romină (fragment din: Dumbrava Roșie) aflăm acum trecerea la muzica sa dramatică de mai târziu.

Fiind însuși virtuoz la vioară, Porumbescu a dat atențiune cuvenită și muzicii instrumentale. A scris piese pentru vioară și pian, ca: Balada Dorul; altele numai pentru piano (piese de dans ca: hore, valsuri, polci, etc.); în sfârșit a aranjat o serie de piese, în special romanțe, pentru voce și pian.

Piesa „O noapte de primăvară” este aranjată pentru vioară, sopran, bas și piano, iar «Rapsodia romină», pentru orchestră.

Culmea activității sale de compozitor a atins-o Porumbescu în opereta sa «Craiu nou», care i-a stabilit definitiv falma și valoarea în literatura muzicală romină. Ea a fost jucată și aplaudată în aproape toate centrele mari românești. În ea descoperim încă odată cele trei elemente, țari au influențat scrisul său muzical: cel popular-românesc, cel vienez și cel italian. A fost însă o împărechere, o contopire realizată în mod fericit, din care ar fi răsărit de sigur cu

timpul — dacă trăia compozitorul — mult dorita operă rominească.

Amestecul acestor trei elemente îl aflăm realizat cu virtuozitate de artist chiar în diferitele melodii din opereta sa. Muzica ușoară din «Craiu nou» este cea cunoscută din opereta vieneză contemporană, lui Porumbescu.

„Craiu nou”, ca și alte operete românești mai recente, ridică o chestiune principială: poate fi înfăptuită opereta noastră națională?

Răspunsul poate fi mai curând negativ, întru cât rămîne o problemă grea muzicală, neresolvată încă practic de compozitorii noștri, ori de caracterul serios, melancolic, grav al muzicii noastre naționale populare se pretează ca bază de clădire pentru operetă, a cărei origină este eminentamente străină. De altfel și un Tudor Flondar și alții mai recenți, de după Porumbescu, au recurs fără, jenă în operetele lor la elemente străine, fără a fi fost totuși mai fericiți în realizarea operetei noastre naționale decât tănărul lor precursor Porumbescu.

Trebuie încă relevată muzica bisericească a lui Porumbescu: diferite

îmnuri liturgice, *Hristos a înviat* și altele. Totuși firea sa zglobie, setoasă de viață, nu era potrivită pentru acest gen serios, care păstrează la el un caracter pronunțat laic, foarte înrudit cu cel al muzicii bisericești catolice. De altfel el este de origină polonă (deci catolică) numele său familiar fiind o traducere verbală a polonezului „Golembiowski”. În compozițiile sale bisericești Porumbescu nu a egalat pe alți compozitori ai noștri de specialitate ca d. e. Muzicescu și a.

În scurta sa viață marele artist, carea fost Ciprian Porumbescu, a dat tot ce aputat să dea neamului și artei sale iubite.

Mort în pragul maturității, după ce făcuse abia primul pas însemnat în cariera sa de compozitor cu soliul și complexul „Craiu nou”, el rămâne totuși o figură importantă în anele tinerei noastre istorii muzicale, un luceafăr strălucitor, spre care suntem datori să ni îndreptăm cu recunoștință privirile noastre umezite de lacrimile regretului.

Liviu Marian

SPIRITUL DE SOLIDARITATE

Nu suntem solidari. Iată nota diferențială între noi și celelalte neamuri. În pătura intelectuală a țării, această caracteristică e mai accentuată de cit în celelalte straturi sociale.

Straturile populare simt mai adînc nevoia stringerii rîndurilor atunci cînd socotelile vieții li-o poruncesc sau cînd o primejdie împărtășită le amenință.

Recentele manifestații de naționalism agresiv au dovedit că există o conștiință națională, destul de puternică, în pătura numerică importantă a țării. Psihologia mulțimii s'a învederat cu putere în acele împrejurări.

Solidaritatea aceasta se manifestă însă mai mult în opere cu caracter sgomotos și negativ de, cit pe târîmurile de muncă susținută și constructivă.

Vine la ordinea zilei o problemă de etică superioară în ce privește demnitatea profe-

sională a unei bresle sau cîntea individuală a unui breslaș?

Nimeni nu sare în sprijinul celor cari ridică problema. Pe nimeni nu-l ispitește nevoia de a se clarifica situațiunile echivoce, de a se reduce la adevăratele lor proporții legende create mai mult de abilitatea farsorilor, pe temeiul naivității colective. Intervențiunile sunt lăsați la voia întimplării. Bresla nu se amestecă, ca și cînd interesele ei n'ar fi în joc.

Din această pricină, nu poate veni purificarea mult dorită. Din cauza aceasta răul dăinuiește în administrația publică și în moravurile societății. Acestei stări de profundă criză morală se datorește întinderea răului și la sate. De aceia și chirurgia mult trîmbițată a fierului roșu întîrzie atît de mult.

Singura solidaritate, cu încăpăținare și fără zgomot afirmată, este aceea a conspi-

rațiunii tăcerii împotriva faptelor sau a oamenilor, al căror scop este desființarea răului persistent.

Dar solidarietatea tăcerii, a răbdării scrișnite sau a nepăsării egoiste, e un trist semn de lașitate colectivă, ce nu trebuie să bucure pe nimeni, mai ales când știm că împrejurul nostru mișună elemente nedorite, agenți de toate neamurile, cari uneltesc în umbră și cu pindire ni gătesc răul în orice moment.

Nu suntem solidari.

Suntem însă un neam de oameni, vrednic prin toate marile lui moșteniri.

Numai spiritul de bine înțeleasă solidaritate și de disciplină în toate faptele noastre poate fi cimentul armat ce va lega invicibil însușirile cele bune între ele.

Care om va izbuti să facă această minune?

Acel mare comprehensiv al viitorului va privi vultuște de-asupra destinelor unui neam întreg.

Leontin Iliescu

JINDRA HAȘCOVA-FLAJȘHANSOVA

CEHOSLOVACIA, ȚARA ȘI POPORUL

(Prima conferință despre Cehoslovacia ținută sub auspiciile Institutului Sud Est European).

— Urmare și stârșit —

După Praga vine orașul Plezen (Pilsen) cu 150 000 locuitori. Plezen e orașul eminent industrial cu renumite fabrici de bere și cu vasta uzină «Skoda».

De o mare importanță industrială sînt și orașele Liberc și Ustí, cu majoritatea de locuitori germani.

Capitala Moraviei e Brno (Brünn) cu 225.000 locuitori și cu mari industrii mai ales textile.

Brno mai e și sediul Universității Masaryk după numele președintelui republicii.

Un oraș iar însemnat din punct de vedere cultural e Olomouc așezat pe valea fertilă și bogată ce se numește Hana. Olomouc are caracterul pitoresc istoric și mai e și reședința episcopului satolic.

Orașul Moravska Ostrava este tipul orașelor mari industriale.

Capitala Slovaciei este Bratislava înainte Pressburg sediul unei Universități purtînd numele celebrului pedagog ceh Komenius. Bratislava are o frumoasă poziție pe malurile Dunării, care îi dă avantaje la dezvoltarea comercială.

La Bratislava se găsește și sediul Comisiunii Internaționale a Dunării.

Un oraș cu mare însemnătate pentru Slovacia a fost Turc. sv. Martin, a cărei tradiție culturală e analoagă orașului Blaj al dv.

Importantă poziție geografică are centrul Slovaciei de Est, orașul Cașovia (Kosice).

Orașul principal al Rusiei Subcarpatice este Ushorod (Ungvar) sediul guvernatorului și al episcopului greco-catolic.

Încă alt oraș însemnat al Rusiei Subcarpatice e Hust și Muncacia. O specială mențiune merită și localitățile climaterice și băile cehoslovace.

Dintre acestea Karkovy Vary (Karlsbad) este de un renume mondial — cu hotelurile sale mărețe și cunoscute surse de apă caldă minerale, naturale —, miraculoase împotriva boalelor de stomac, de ficat și de rinichi. Renumite mai sînt și localitățile Frantiskovy Lazně (Franzensbad) pentru boale de inimă, Mariánské Lazně (Marienbad), un oraș de grădini pe dealuri, renumit pentru boale de stomac,

Un mare viitor are Jáchymov (Joachimsthal) cu izvoare radioactive și cu marele Palace-Hôtel cel mai confortabil hotel de mare stil în Cehoslovacia.

În Moravia e cunoscută localitatea climaterică Luhačovice, situată într-o frumoasă regiune de păduri și centru social de vară al întregii republicii.

Mai bogată însă în localități climaterice și balneare rămîne Slovacia, care încă are și un foarte mare număr de surse minerale pînă acum neexploatate,

Dintre localitățile climaterice ale Slovaciei cele mai renumite se gă-

sesc pe culmile munților „Tatra». Ca de exemplu renumita Strba, situată pe țărmul unui lac, ori Tatranská Lomnica, unde își caută însănătoșirea bolnavii de piept în pensiuni de confort modern.

Recomandabile petru reumaticii sunt, băle Priestany cu interesantul anturaj etnografic.

Iarăși o poziție frumoasă au și băile Trencanské Teplice și idilica Lubochna.

Trecînd acum la partea economică — lăsînd la o parte din lipsă de timp explicațiunile foarte complicate despre viața politică, despre mișcarea socială și reforma agrară —, trebuie amintit că țările cehe au reprezentat — chiar în rosta Austrie — cea mai importantă parte industrială și agricolă. Cu toate că ele nu însemnau decît 25% ca teren și 35% ca locuitori, prezintau totuși 38% ca pămînt cultivat, dînd jumătate din recolta de cereale a Statului austriac, 80% din producția de huiță, 83% din lignit și 48% din lungimea căilor ferate. Mai trebuie adăugat că în această statistică nu intră Slovacia care pe atunci nu avea o statistică aparte, fiind înglobată din Statul ungar.

Din enumerarea aceasta putem vedea de ce Cehoslovacia după independență a putut să ocupe o situație sigură în viața politică și să se desvolte atît de repede și înfloritor. Marea evoluție a republicii cehoslovace în ceea ce privește industria și comerțul se poate explica prin bogăția solului și subsolului și prin activitatea harnică a locuitorilor ei. În ceea ce privește bogăția naturală a Cehoslovaciei, trebuie menționată agricultura ei foarte evoluată adăugînd că 41% dintre locuitorii cehi sînt agrieultori, iar dintre locuitorii slovaci 60%.

Marele merit al acestei evoluții agricole stă în stricta aplicare a legilor reformei agrare.

În mare progres este industria zahărului prin cultura rațională a sfeclei. Zahărul chiar constituie cel mai important articol de export, fiind și numit „aurul” nostru. Afară de zahăr un important articol în ramura industriei agricole e berea — fiecare din dv. cunoaște renumita bere di Plezen (Pilsnerbier). Însemnată e și producția spiritului. În ceea ce privește ramura industrială, foarte însemnată estr industria minieră și metalurgică, ale cărei produse sînt exportate în întreaga lume ea fiind reprezentată printr-un șir de uzine

de fier, cu cele mai renumite din Vukovice.

Industria fabricatelor de fier este din punct de vedere tehnic superioară, mai ales în ceea ce privește fabricarea mașinilor agricole, — cît și specialitatea și fabricarea mașinilor pentru industriile de zahăr.

Cunoscută și apreciată este și industria sticlăriei și porțelanului zise de Boemia, care ocupă regiuni întregi la nordul Boemiei, în jurul Karlsbadului, care livrează renumite și căutate lucrări de artă în materie de sticlărie și porțelanuri, exportînd din produsele ei între 80% până la 90%.

În legătură cu industria porțelanului mai e și industria ceramică, la rîndu-i e foarte răspîndită și cunoscută în străinătate.

Industria textilă a ajuns la un mare grad de înflorire, ocupînd în Cehoslovacia regiuni întregi în Nordul Boemiei, în Moravia și Silezia.

Importantă e și industria lemnului, care se explică prin bogăția mare de păduri — ele constituind 33 la sută din terenul republicii.

Industria de prelucrarea lemnului și mai ales mult cunoscuta în

străinătate industrie a mobilelor din lemn curbat ocupă asemenea un rol principal în industria Statului.

La un grad de dezvoltare foarte mare a ajuns și industria pielăriei încălțămintelor și mănușilor.

Desvoltarea industriilor se datorește în Cehoslovacia și sprijinului marilor instituții financiare.

Desvoltarea sănătoasă a economiei naționale prin care trece Cehoslovacia are drept consecință mediată și dezvoltarea culturală a artelor și literaturii, despre care însă volu trata altă dată.

Incheind conferința mea, țin să vă amintesc că prin ea n'am vrut decît să vă arăt cîte ceva și că ea nu putea fi decît o imagine slabă a istoriei, geografiei și economiei cehoslovace în capitole atît de diverse și atît de răslețe, prin care n'am vrut decît să improspătez cunoștințele dv. asupra țării mele. Dacă prin ea am ajuns a imprima în atenția dv. o oglindire, fie ea cît de palidă și dacă am putut fixa atenția dv. câteva momente asupra țării mele, munca mea e destul de răsplătită.

(Tradus cu ajutorul d-lui D. Basiliu)

Cine a urzit pămîntul

Primăvara, cînd s'a încălzit, s'a spucat Dumnezeu să urzească lumea: dar nu știu cum a nemerit de a făcut pămînt mult și cer puțin. — Așa s'a sfătuit Dumnezeu cu Sfîntul Petru și a zis.

— Ei, Petre! Ce să facem noi, să să cuprindă pămîntul sub cer?

Ariciul a auzit și a spus:

— Lasă-l, Doamne, pe sama mea; că știu eu ce să fac.

Dar sfîntulețul s'a răstit la ariciu:

— Ei, ce ai să faci tu atîta de mic la atîta pămînt?

Atunci s'a supărat ariciul și a plecat mînios. S'a gîndit Dumnezeu s'a gîndit și nu s'a priceput ce să facă pămîntului; ș'a strigat:

— Ei, Petre! ia trimite pe cineva la ariciu; că poate știe dînsul ce e de făcut.

— A mînat Sfîntul Petru paianjenul;

— Du-te, păianjene, la ariciu.

— Aoleu, Sfinte Petre! Nu mă duc; că urzesc.

Atunci l-a blestemat sfîntulețul:

Să urzești, să tot urzești.

Și să nu mai isprăvești.

Și d'ia n'are păianjenul casă.

Pe urmă, s'a dus sfîntul Petru la albină. Ea a fost frămîntînd cocă. Așa sfîntulețul i-a zis:

— Albină, albinuță, nu poți tu să îți lași treaba să te duci, să vezi, ce spune ariciul să facem ca să acoperim pămîntul cu cer.

— Doar să mă spăl, Sfinte Petre, și mă duc.

A plecat albină: Sburr... sburr... sburr... A ajuns la ariciu. — El a fost dormind; dar de biziiala albinii s'a deș-

teptat supărat, și-a întrebato răstit:

— Ce vrei?

A început albină: Uite-așa... Acum ce e de făcut?

— Pleacă de aici, albină. Să învăț eu pe Dumnezeu, șade rău.

Albină iar sburr... sburr... dar nu s'a dus, ci s'a pîtit sub o frunză la spatele ariciului, care a început a bombăni singur:

Nu știe D-zeu ca un sfînt.

Ce să facă la al pămînt.

Și eu, un prăpădit, un zgircit, știu. — Să salte pămîntul în sus să-l dea în jos, să-l sucească, să-l învirtească și are să se strîngă, să se facă deal sus, vale jos. — Albină: sburr... sburr... a plecat.

— Aoleo! nu te-oiu prinde eu!

— Cam greu, arice; că eu sbor pe sus și tu te tiri pe jos.

S'a dus albină la Dumnezeu și i-a spus ce auzise dela ariciu. Atunci a blagoslovit-o Sfîntulețul și a zis: Tot ce-i face tu să fie bun:

Mierea dulce la mîncare

Ceara sfîntă luminare.

S'a rugat albină iar: Doamne, fă că, de m'o supăra omul, să-întăp să moară.

— Nu, albinuță, să nu întepi omul; că tu o să mori.

După ce a săltat sfîntulețul pămîntul, el s'a fost cuprins sub cer, dar a rămas amestecat, și s'a fost făcut numai râpi și prăpăstii. Atunci iar s'a jăluit Dumnezeu:

— Oleo, Petre! Oare pe cine să chem să rînduiască pămîntul ăsta?

A mînat Sfîntul Petre albină la ariciu; dar ea n'a vrut să se mai ducă, și atunci a trimis șoarecele,

Și a venit ariciul cu șoarecii, cu gîndacii și furnicile, au luat învăț cu toții dela ariciu ș'au tărat pămîntul de au lucrat dealurile, măgurile și hotarele. Se vede că au ostenit și ei de nu au mai putut căra pămîntu

până aici ¹⁾ și d'ăia 'i-așa de neted pela noi locul.

Cât au lucrat ei, greierul le a cântat să fie toți cu voce bună, să aibă spor la muncă.

Așa, când s'a dus Dumnezeu și a văzut ăl pământ atâta de ticluit, atâta de potrivit, a zis: Dacă mi-ai făcut tu ăst bine, a-ri-ce, să te rinduesc să porți o cămașă, de soarele să nu te arză Românul să n'aibă ce să-ți facă ră te strângi, să te faci un ghe-nuț mititel și să n'ai habar de nimeni.

Apoi a blagoslovit Dumnezeu greierul:

— Să fii totdeauna la căl-dură, să cinți ca o păsărică, să stai cu omul în casă, nimeni să nu te vadă; dar să asculte cintecele tale și să-i treacă u-rătul.

Gîndacii și șoarecii, măcar că au fost și ei acolo tovarăși, nu i-a blagoslovit Dumnezeu fiindcă umblă prin gunoaie și spurcăciuni.

A mai vrut sfîntulețul să fie tot meșteri micșori, să nu i bage nimeni în samă când or lucra; de aceia n'a chemat nici lupul nici ursul, fiind că sunt prea mari.

Și acum oamenii, când văd aricii, se gîndesc: să nu-i o-morâm, că ei au urzit pămîntul că știu toți că ariciul a urzit pămîntul.

Maria Drăgănescu-Combari,
Trestenic-Vlașca.

Culeasă dela Rada Neagu

1) Comuna Trestenic-Vlașca e așezată pe un șes întins; iar povestitoarea caută să dea această explicație naivă spre a motiva de ce e locul șes în județul Vlașca.

Priveliști din Vălenii-de-Munte

D. A. D. Xenopol la cursuri cu d. N. Iorga

CRONICA

Cîteva gândiri referitoare la „Jahrbuch des Siebenbürgischen Karpathenvereins“.

În anuarul acesta s'au ostenit diferitele secții ale Asociației Car-patilor transilvăneni să arăte în mod intuitiv activitatea lor din ul-timul an, care cuprinde două ținte mari: una care constă în înlesnirea uscării pe munții noștri prin pla-sarea drumurilor și marcarea lor și prin construirea colibelor, dând prin aceasta mijloc pentru cea de-a doua, de a stărni prin excursii în lumea munților noștri cele mai bune forțe trupești și sufletești.

Cine n'a fost niciodată pe munți, ci s'a uitat numai de jos la înăl-țimea lor maiestoasă nu-și poate închipui ce înseamnă să respiri aerul curat, neatinș de răsuflarea otrăvitoare leșită din coșurile fa-bricilor, să privești lumea odată din înălțimea aceia la care te-a pu-tut ridica numai propria ta putere trupească însoțită de cea sufletească printr'un entusiasm stăpănit care te păstrează de o imprudență pe-riculoasă. Aici te simți ridicat din strămoșia vieții celei de toate

zilele într'o lume unde tot ce te apasă, tot ce caută să te rețină în viața zilnică plină de neputințe omenești, trebuie să te părăsească, unde tot ce e necurat și nesincer trebuie să se dea înapoi înaintea măreției și curățeniei ce domină în înălțimile acesteia.

Când omenirea a început să fie prinsă în marea avânt al progreselor tehnicei moderne, în vârtejul și goana după câștig și plăcere, s'a născut în om cu o tărie mărită dorința de a se elibera prin tugi la inima naturii din încătușarea vieții zilnice. Și câteva ceasuri pe-trecute în mijlocul munților te o-țelesc pentru poverile zilei, te țin drept în cea mai aprigă luptă, te hrănesc neîncetat cu sentimentele cele mai curate, cele mai adânci omenești, te țin nestrămutat în calea dreaptă, întovărășit de credința în atotputernicia celui Invizibil de în-credere în dreptatea și curățenia sufletească a omului, atât de mult ascunsă sau aproape stinsă, de

Universul Literar

Cuponul Nr. 13.

Strângeți complet aceste cupoane și veți lua parte la premiile „Universului“ printre cari 2 CASE. și 2 VILE.

— Tragerea în toamnă —
Cititi în „Universul“ lista pre-miilor.

iubirea care e mai tare decât orice în viața sufletească.

Unde te poți simți mai umil și în același timp mai înălțat decât în mijlocul acestor uriași, pătruns în tăcerea lor veșnică, care vorbește mai tare, mai călduros decât orice.

Ce ești față de ei, cari stau de mii de ani, și ce ești față de mărirea aceleia care le-a ridicat? Ce ești? Un atom în imensa lume de asupra ta și dela picioarele tale. Dar în micimea și smerenia ta te stăpânește puterea de a cuprinde simțind tot ce se desvăluște ochilor tăi, inimii tale, insetate de frumusețe și de seninătate.

Ce poate fi mai frumos decât o dimineață pe munți, când se ridică soarele în veșnica strălucire asupra vărfurilor, ori o noapte, când razele argintii ale lunii le învălesc într-o altă mantie a nestirpитеi frumusețe?

În fiecare fibră a corpului simți noua viață care te cuprinde și care recurge la marea iubire certătoare, conținând tot ce răsufă în lumea aceasta, tot ce caută drumul spre lumină sau locul său la soare.

Întors dela înălțimile acestea, te simți îndatorat mai mult să lucrezi pentru pământul care te poartă, să faci bine celor ce trăiesc cu tine, să asiguri, în amintirea clipelor petrecute pe munți, curățenia și sfânta tăcere a acestora.

Aildegarda Höchsmann.

Icoane nemțești în casele sătenilor noștri?

Într'un sat din ținutul Vlașca am găsit, din întâmplare, la unul dintre fini, o icoană de hârtie, dar nu din acelea cunoscute de toată lumea, ci o icoană deosebită, mai mult un tablou în colorii strigătoare, în felul celor pe care le mai aduc și azi, de pe la târg, găinarii din partea locului.

Tabloul închipuie pe Maica Domnului cu Isus în brațe, însă, în loc să-l țină pe stânga, așa cum se obișnuiește în zugrăvirea icoanelor noastre ortodoxe, îl ține pe dreapta adevărat tocmăi așa cum e la catolici.

Ceeace m'a pus pe gânduri mai mult n'a fost însă chipul cum e zugrăvită icoana Maicii Domnului, ci diferitele scene de jur împrejurul icoanei pe același tablou.

Într'adevăr, sfinții, căci așa numește poporul chipurile de pe o icoană, aveau cravată, unii frac, iar alții — oribilă priveliste

pentru un drept-credincios, — sărutau mâna la cucoane.

Nedumerit m'am întors către finu, mieu și l-am întrebat;

— Păi, bine, măi fine, dar dumneata ai mai pomouit sfinți cu cravată și cu frac? la care omul, și mai nedumerit ca mine, mi-a răspuns, înălțând din umeri și de-abia îngăimând:

— De, nașule, le-am cumpărat și eu dela unul care avea multe: zicea că are drept dela Ministeriu.

— Așa era; pe dosul icoanei o ștampilă rotundă lăsase următoarele cuvinte;

„*Impertul aprobat prin Ministerul Cultelor și Artelor, București, No. 4240 (sau 4249) 922.*”

Atunci m'am lămurit, dar nu de ajuns, căci o întrebare mi-a venit în minte.

De ce Ministerul Cultelor și nu Sf. Sinod al Bisericii noastre *autocefale* să aprobe sau să oprească aducerea în țară a unor astfel de icoane ilustratii, răspândite poate cu un scop? De ce adică moș Gheorghe, bunicul notarului cu icoana, om de aproape nouăzeci de ani, să se închine cu toată evlaviea lui la niște sfinți „nemțești”, cari și-au schimbat îmbrăcămintea lor lungă și demnă de sfinți cu aceea a cutărui lăutar din satul Clejanilor?

Asta nu mi-am putut-o lămuri cu niciun chip și n'a fost oine să mă lămurască. Un lucru însă m'a mirat și mai mult:

Fetele bisericesti n'au prins de veste că „un om rău a venit și a sămănat neghină”?

V. BRATU

Cursurile dela Vălenii-de-Munte

Miercuri, 15 Iulie, se deschid la Vălenii-de-Munte cursurile Universității populare de supt conducerea d-lui N. Iorga. Pentru anul acesta s'a alcătuit un program dintre cele mai variate și mai interesante.

Se vor ținea prelegeri de către d-nii profesori universitari: N. Iorga, D. Gusti, D. Pompeiu, Ion Simionescu, Sextil Pușcariu, Gh. Tașcă, Traian Brăileanu, Dragoș Protopopescu, Ion San-Georgiu, D. R. Ioanțescu, Naie Ionescu, Octavian Onicescu, D. Caracostea, Aristide Basilescu și d-nii Al. Dem. Marcu, Ionescu-Șișești, Tudor Vi-anu, D. Munteanu-Rimnic, Bațaria, Em Ciomac, N. N. Lengușeanu, B. Solacolu, Petre Suci, etc.

Afară de profesorii români, un

mare număr de intelectuali sași vor veni să vorbească despre istoria, literatura și arta săsească. Nume ca dr. Victor Roth, dr. Fr. Müller, dr. Richard Csaki, Gustav Rösler, dr. Molitoris sînt o dovadă că Sașii trimit anul acesta la Vălenii pe cei mai buni reprezentanți ai lor.

Din partea Ungurilor va conferența d. profesor Arpad Bitai, cunoscut cetitorilor acestei reviste prin traducerile sale din scriitorii minoritari.

Cu un astfel de program Universitatea populară dela Vălenii-de-Munte înțelege să și împlinească mai departe misiunea ei de propagandă culturală și înfrățire minoritară prin cultură.

Literatura străină

Nouvelles Littéraires. — Penultimul număr al acestei foi de informație literară și artistică ne aduce două interesante bucăți: un discurs al lui Paul Valéry și un articol semnat de Jean Jacques Brousson, autorul lui „Anatole France en pantoufles”, asupra Mariei Bașchirțev.

Paul Valéry, fără 'ndoială cel mai mare poet francez actual și un minunat prozator, nu ne-ai fi reținut asupra scurtei sale alocuțiuni la un club de literați unde erau la un loc Galsworthy, Pirandello, Unamuno și Cuprin, dacă n'ar fi revenit cu spirit și cu multă fineță asupra unui adevăr care trebuie mereu amintit: literatura, arta limbajului, adevărat elementul de crudă deosebire între neamuri — cu toată imposibilitatea pentru noi de a înțelege complect sufletul unui alt popor decât al nostru — este chemată tocmai prin această imperfectă, dar cauzatoare de iubire cunoaștere, să ajute cu un ceas mai de vreme la armonizarea umanității.

Notele lui Brousson restabilesc o Marie Bașchirțev altfel decât fata de pension modelată de primul ei romancier, Theuriet, o Marie Bașchirțev om complect, care nu „se pudra numai cu Homer și cu Dante”, ci a suportat teribilele probleme contradictorii ale sufletului, a suferit și s'a eternizat în al său „Caiet intim” cu graba și neliniștea celui ce simte 'n urma lui umbra din ce în ce mai apropiată și mai înfiorătoare a morții.

M. C.